

MODERNISTYCZNA ARCHITEKTURA KOŚCIOŁA ŚW. APOSTOŁÓW PIOTRA I PAWŁA W RÓWNEM

Marian Smolyn

Narodowy Uniwersytet Gospodarki Wodnej i Wykorzystania Przyrodniczego, Równe, Ukraina
National University of Water Management and Nature Resources Use, Rivne, Ukraine

Streszczenie. W artykule przedstawiono historię budowy modernistycznego kościoła w Równem na Ukrainie, jego przekształceń oraz współczesny obraz.

Słowa kluczowe: modernizm, kościół garnizonowy, Równe

Wiele stron historii miasta Równe poświęcone jest architekturze oraz działalności świątyń chrześcijańskich. Największe i najsłynniejsze nie są obojętne wnikliwej uwadze współczesnych naukowców, jak i tych z okresu międzywojennego. To również odnosi się do historii architektury i działalności katolickiej świątyni w Równym.

Życie religijne miasta w okresie międzywojennym można uznać za dość aktywne, różnorodne, a często i złożone. W tym czasie w mieście współistniało kilka religii: judaizm, katolicyzm i prawosławie. Główną budowlą judaizmu w mieście jest do dziś synagoga przy ulicy Szkolnej. Prawosławni mieli kilka cerkwi i kapliczek. Główną spośród nich była Voskreseńska Soborna cerkiew i Uspeńska cerkiew. W posiadaniu katolików były dwa kościoły: parafialny kościół św. Antoniego, który był głównym obiektem miasta, oraz garnizonowy kościół p.w. św. Piotra i Pawła.

Nazwa tego ostatniego kościoła mówi o jego związku z wojskiem i wskazuje na jego wojskowy status. I rzeczywiście kościół znajduje się w zachodniej części Równego, po obu stronach ulicy Sobornej, na rogu z ulicą Dubeńską, w pobliżu wojskowego miasteczka, budynki którego położone są po prawej stronie. Budownictwo koszar rozpoczęło się w czasach carskiej Rosji ze względu na bliskość granicy austro-węgierskiej. W latach 20. i 30. w miasteczku stacjonowała 13. Piesza Dywizja, a także jej pododdziały: 44. i 45. Pułk Pieszych, 23. Pułk Artyleryjski i 22. Pułk Ułanów. Za czasów stacjonowania w mieście polskiego

wojska zbudowano kilka budynków mieszkalnych dla rodzin wojskowych oraz Dom Żołnierza. Właśnie obok byłego Domu Żołnierza znajduje się kościół garnizonowy. Budownictwo tej świątyni rozpoczęło się w 1934 r. Środki na budowę zebrane były dzięki poparciu Ministerstwa Spraw Wojskowych, oficerów i żołnierzy 21. Pułku Ułanów Nadwiślańskich, księcia Janusza Radziwiłła i senatora Skokowskiego.

W przeciwieństwie do kościoła parafialnego, który budowany był przez dziesięć lat, kościół garnizonowy wybudowano w przeciągu trzech lat. Uroczystości z okazji otwarcia zbiegły się z corocznym świętem 13. Polskiej Dywizji Piechoty. W ceremonii otwarcia kościoła uczestniczył gen. Knol-Komandor 13. dywizji, jeden z organizatorów polskich legionów, zwolennik Józefa Piłsudskiego. Przyjechał również sam wojewoda wołyński G. Józewski.

Przez długi czas kościół wykorzystywany był zgodnie ze swoim pierwotnym przeznaczeniem, jako kościół garnizonowy, w którym odbywały się nabożeństwa i litanie. We wrześniu 1939 r., gdy miasto zostało zajęte przez wojska radzieckie, władza radziecka siłą przeprowadziła nacjonalizację majątku miasta. Ostatnim punktem, jaki był rozpatrzony na posiedzeniu Tymczasowego Zarządu miasta Równe 15 listopada 1939 r., było przekazanie kościoła na potrzeby Armii Czerwonej, a konkretnie wojskowej części OŁTB 36, której żołnierze mieli prowadzić w niej działalność kulturalną. Oczywiście ten obiekt nie nadawał się na inną działalność niż kulturalną.

Z czasem świątynię zamknięto i przeznaczono na cele niezgodne z pierwotnym przeznaczeniem kultowym. Z początku mieściła się tam stajnia dla koni, sala kinowa, a potem podzielono świątynię na dwa piętra. Na parterze była sala gimnastyczna, a na drugim pomieszczenie biurowe. Na parterze mieściło się też kilka zakładów usługowych i magazyn meblowy.

Świątynia wygląda skromnie, mimo że stylistycznie przypomina modernizm, który był nowym trendem architektonicznym miasta, ale w istocie sprawiała wrażenie różnobarwności. Wewnętrzne i zewnętrzne ściany pozbawione były szczególnych zdobień, ornamentów. Kościół posiada trójnawową strukturę. Wejścia do kościoła znajdują się w północnej części (główne), wschodniej i zachodniej (boczne). Ołtarz znajduje się w części południowej. Dominantą kościoła jest dzwonnica, która góruje nad całą budowlą.

Kompozycja fasad opiera się na zasadach asymetrii, można to zauważyć na widokówce z lat 30. (rys. 1). Na dzień dzisiejszy fasada od strony ulicy Sobornej (północna fasada) i (rys. 2) ma objętość dzwonnicy oraz części głównej nawy. Centralnie nad głównym wejściem rozmieszczono okrągły otwór okienny, przypominający gotycką rozetę. Przy pozostałych wejściach znajdują się również okrągłe okna, które są efektem przebudowy powstałej na skutek upaństwowienia obiektu.

Rys. 1. Kościół garnizonowy św. Piotra i Pawła. Koniec lat 30.

Fig. 1. Saint Peter and Paul's garrison church. The late 30ties of the XXth century

Rys. 2. Fasada północna. Fotografia współczesna

Fig. 2. The northern façade. Present state

W górnej części dzwonnicy umieszczone są poziome ciągi – są to szczeliny okienne.

Boczna fasada od strony ulicy Dubeńskiej (wschodniej) jest też asymetryczna, a na jej objętość składają się pomieszczenia pomocnicze, nawa główna oraz wystająca część dzwonnicy (rys. 3).

Rys. 3. Fasada wschodnia. Fotografia współczesna

Fig. 3. The eastern façade. Present state

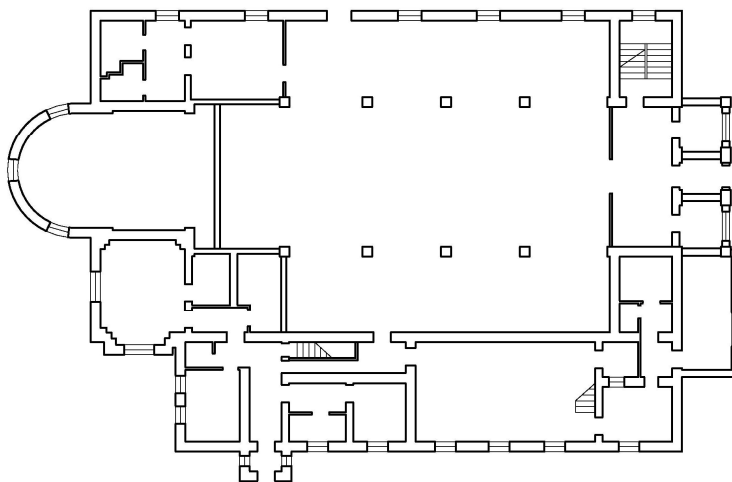

Rys. 4. Fasada południowa. Fotografia współczesna

Fig. 4. The southern façade. Present state

Szczeliny okienne nawy głównej kształtują na jej powierzchni regularny rytm, a na powierzchni pomieszczeń pomocniczych rozmieszczone są nieregularnie i chaotycznie. Południowa część kościoła (rys. 4) zakończona jest okrągłą absydą, do której dobudowany jest dwukondygnacyjny blok z przeznaczeniem dla mnichów, a z drugiej strony zachrystia. Nad zachrystią widoczny jest wystający element, który przypomina część ściany, która jest oczywiście następstwem jakiejś przebudowy czy funkcjonalnych zmian w strukturze budynku. Kompozycja planu świątyni oparta jest na zasadach asymetrii (rys. 5) składa się z kilku podstawowych grup pomieszczeń:

- części wejściowej, która składa się z przedsionka i charakterystycznego holu;
- pomieszczenia do odprawiania nabożeństw (mess), które tworzą trójabsydową przestrzeń świątyni;
- grupa pomieszczeń pomocniczych umieszczonych od strony wschodniej, w skład której wchodzi: pomieszczenia techniczne, pomieszczenia dla zakonnic, biblioteka;
- grupa pomieszczeń pomocniczych umieszczonych od strony zachodniej, w skład której wchodzi: zachrystia, pomieszczenia przeznaczone do przechowywania sprzętu kościelnego.

Rys. 5. Projekt planu kościoła. Stan obecny

Fig. 5. A plan of a church. Present state

Ogólnie architektura kościoła jest dosyć ascetyczna i osobliwa. Niestety brak jest dokładnych szczegółów dotyczących pierwotnych projektów oraz informacji o wystroju wnętrza, w związku z czym niemożliwa jest globalna ocena historycznych zmian zachodzących w kościele w ciągu lat. Cieszy jednak to, iż w 1991 r. zwrócono kościół Piotra i Pawła katolikom. Jeszcze przed przekazaniem kościoła do tej niewielkiej grupy parafian przyjeżdżał ksiądz Antoni An-

druszczyżyn. W 1991 r. do Równego przyjeżdżał ksiądz Władysław Czajka, który do dziś, razem z innymi księżmi odprawa nabożeństwa w tym kościele. Po zwróceniu kościoła wraz z otaczającą go powierzchnią (zaniedbany park, w którym znajdował się sprzęt gimnastyczny) w 1991 r. rozpoczęły się prace remontowe. Obecnie na terenie wokół kościoła zaplanowana jest strefa rekreacyjna dla parafian z religijno-alegorycznymi postumentami oraz fragmentacji stacji Drogi Krzyżowej. Niedaleko kościoła rozmieszczona jest trzypiętrowa budowla pomocnicza.

Po trzynastu latach działalności liczebność rówieńskiej parafii zwiększyła się kilkadziesiąt razy i odmłodziła. Pojawiły się nowe grupy parafialne (sekcje młodzieżowe). Śpiewem cieszą nas funkcjonujące parafialne chóry „Serafin”, „Sur sum corda”. Od czasu do czasu gromadzą się i śpiewają małe (od 5 do 10 lat) muzyczne talenty, a także soliści. Jest to jedyny obecnie czynny katolicki kościół w mieście.

PIŚMIENNICTWO

- Poliszczuk J.O., 1988. *Mandriwka kriz wky. Narys istoriji mista Riwne*. Riwne, s. 196.
Pryszczepa O., 2006. *Wulycjamy Riwnoho: Pohlad u mynule*. Riwne, s. 222.
Panasenko O., 2001. *Riwenszczyna. Storinky mynuloho*. Riwne.
Syrota I., 2007. *Riwneznawstwo. Mala ilustrowana encyklopedia*. Riwne, s. 114.
Orłowicz M., 1929. *Ilustrowany przewodnik po Wołyniu*, Łuck, s. 201.

MODERNIZM IN THE ARCHITECTURE OF SAINT PETER AND PAUL APOSTOLS IN RIVNE

Abstract: The article shows the history of construction of modernist church in Rivne in Ukraine, its transformations and actual state.

Key words: modernism, garrison church, Rivne